

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СУДОВО-СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Брехлічук Павло Павлович,

канд. мед. наук, доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України

м. Ужгород, Україна

brekhlichuk@gmail.com

Вступ.

Судово-стоматологічна експертиза є важливою частиною судово-медичної науки, яка охоплює ідентифікацію осіб, аналіз травм та інших стоматологічних даних для судових процесів. Її значення в контексті правосуддя та громадського здоров'я постійно зростає, особливо в країнах із складними соціально-економічними та правовими викликами. Але, слід зазначити, що в Україні судово-стоматологічна експертиза досі залишається недостатньо розвиненою порівняно з іншими європейськими країнами, перш за все, внаслідок нестачі високоякісного обладнання та кваліфікованих експертів, що негативно впливає на точність і швидкість проведення експертиз [1].

Однією з головних проблем судової стоматології є застарілі методи діагностики та нерегулярне оновлення наукових підходів та стандартів. Наприклад, використання двовимірних рентгенівських зображень вже не відповідає сучасним вимогам, оскільки новітні методи, такі як 3D-сканування та комп'ютерна томографія, значно підвищують точність експертиз [2].

Крім того, на сьогодні в Україні спостерігається нестача фахівців в галузі судової стоматології, що пов'язане з проблемами їх підготовки і відсутністю системи постійного навчання, що суттєво впливає на швидкість і якість експертних висновків [3]. Основними напрямками удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи в Україні є технічне переоснащення, міжнародний обмін досвідом, та стандартизація методів судово-стоматологічної експертизи [4]. Ідентифікація осіб та встановлення причин стоматологічних травм є не лише важливими для правосуддя, але й впливають на загальне здоров'я населення, що обумовлене тим, що покращення системи ідентифікації жертв катастроф та насильства допомагає знижувати рівень психосоціальних

проблем у суспільстві, зокрема серед родичів жертв [5] та більш ефективно документувати випадки насильства і забезпечувати правову відповідальність за злочини, що також сприяє покращенню здоров'я та благополуччя вразливих верств населення [6]. Якісна судово-стоматологічна експертиза є важливою складовою системи охорони громадського здоров'я, оскільки вона безпосередньо впливає на вирішення проблем, пов'язаних із насильством, катастрофами та надзвичайними ситуаціями і допомагає знизити навантаження на медичну систему, оскільки швидке і точне ідентифікування жертв сприяє кращому плануванню медичних ресурсів у кризових ситуаціях [7-9].

Таким чином, удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи в Україні є необхідним для підтримки громадського здоров'я. Використання сучасних технологій, покращення кваліфікації експертів та стандартизація процесів спрямовані на значне підвищення ефективності цієї галузі. Важливим також є взаємозв'язок між розвитком експертизи та впливом на загальне здоров'я населення, особливо в контексті боротьби з насильством та ідентифікації жертв катастроф.

Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану судово-стоматологічної експертизи в Україні та її впливу на загальну систему громадського здоров'я в Україні.

Матеріали та методи. В дослідженні використано дані Міністерства охорони здоров'я України та звіти судово-медичних експертних установ України за - 2022 роки. Застосовано методи системного та медико-статистичного аналізу і метод експертних оцінок. Дані первинних джерел інформації оброблені з використанням програми IBM SPSS Statistics 28.0.10.

Результати та обговорення. Для аналізу і удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи в Україні ми враховували низку нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судово-медичних установ, проведення експертиз та вплив на громадське здоров'я. Основними нормативно-правовими документами є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України "Про судову експертизу" (від 1994 року), Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995

року "Про затвердження правил судово-медичної експертизи в Україні", Постанова Кабінету Міністрів України № 1106 від 4 липня 2001 року "Про затвердження Порядку проведення судово-медичних експертиз", Наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 8 жовтня 1998 року "Про затвердження Інструкції про порядок проведення судово-експертних досліджень", Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ратифікована Україною у 1997 році), ISO 17020:2012 "Оцінка відповідності – Вимоги до діяльності органів, що здійснюють інспекцію", Міжнародний стандарт, що регламентує діяльність експертних установ і є важливим для підвищення стандартів якості в українських судово-стоматологічних експертизах, Рекомендації Всесвітньої стоматологічної федерації (FDI) і Міжнародної асоціації судових наук (IAFS) та Міжнародні рекомендації щодо проведення судово-стоматологічних експертиз, зокрема використання сучасних технологій, таких як цифрові зображення, 3D-моделювання та ДНК-аналіз.

Згідно отриманих статистичних даних за період з 2018 по 2022 рік в Україні щорічно зростала кількість судово-стоматологічних експертиз (рис 1).

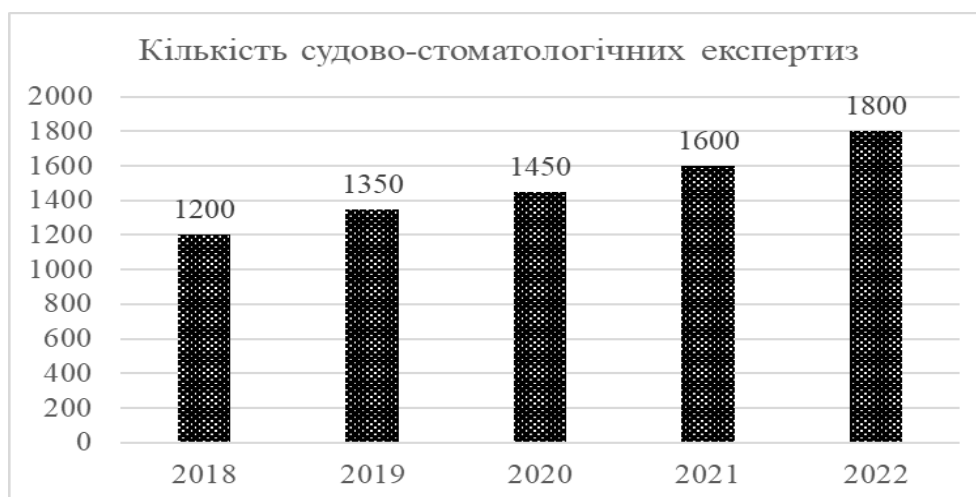

Рис. 1. Кількість судово-стоматологічних експертиз, проведених у 2018-2022 роках

Поступове зростання кількості проведених судово-стоматологічних експертиз пояснюється збільшенням кількості катастроф та військових дій, що призвело до збільшення потреби в ідентифікації осіб. Це підтверджується

збільшенням частки експертиз, пов'язаних з ідентифікацією осіб після військових дій та катастроф (рис. 2).

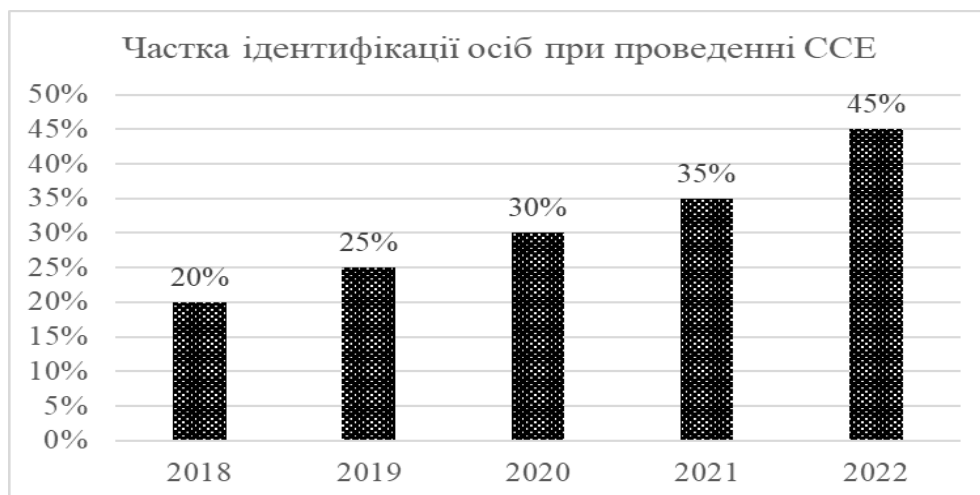

Рис. 2. Частка ідентифікації осіб при проведенні судово-стоматологічних експертиз у 2018-2022 роках

Збільшення у 2022 році частки ідентифікації осіб до 45% серед усіх судово-стоматологічних експертиз було пов'язано з ідентифікацією загиблих внаслідок військових дій та техногенних катастроф. Нами проаналізовано середню тривалість проведення судово-стоматологічних експертиз (рис. 3).

Рис. 3. Середня тривалість проведення судово-стоматологічних експертиз у 2018-2022 роках

Так, вище зазначений показник у 2018 році склав 15-20 днів, у 2020 - 12-15 днів і у 2022 - 10-12 днів. Незважаючи на певне скорочення часу, цей показник все ще залишається високим порівняно з міжнародними стандартами.

Аналізуючи кадрове забезпечення судово-стоматологічної служби, нами визначено, що у 2018 році в Україні працювало 120 сертифікованих судово-стоматологічних експертів, у 2020 році - 130 і у 2022 році - 150 експертів.

Незважаючи на зростання кількості фахівців, їхня кількість залишається недостатньою для задоволення потреб країни.

Своєчасність проведення судово-стоматологічних експертиз має вагомий психологічний вплив на громадське здоров'я - затримка в ідентифікації загиблих призвела до серйозних психосоціальних наслідків для родичів жертв катастроф та військових дій. У період з 2018 по 2022 рік близько 25% родичів, які не отримали результатів ідентифікації вчасно, мали симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Застосування новітніх технологій, таких як 3D-моделювання та цифрові томографічні методи, підвищило точність експертиз. У 2022 році точність ідентифікації осіб за допомогою нових технологій становила 95%, порівняно з 80% у 2018 році, коли використовувалися лише традиційні методи.

Висновки.

1. Удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи в Україні є важливим кроком для підвищення ефективності правосуддя та забезпечення громадського здоров'я.

2. Впровадження сучасних технологій, таких як 3D-сканування та комп'ютерна томографія, дозволяє значно підвищити точність експертиз і полегшує процес ідентифікації осіб у складних випадках.

3. Необхідність регулярного навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів у галузі судової стоматології є ключовим фактором для покращення якості експертних висновків.

4. Стандартизація методів проведення експертиз і розробка національних протоколів, заснованих на міжнародних практиках, необхідні для уніфікації процесів і підвищення прозорості в роботі судово-медичних установ. Такі заходи не лише зміцнюють сприяють захисту прав потерпілих та поліпшенню психологічного здоров'я родичів жертв, що є важливим компонентом громадського здоров'я.

Список літератури.

1. Кітень, М. В. (2018). Сучасний стан судової стоматології в Україні та її роль у забезпеченні правосуддя. *Актуальні проблеми судової експертизи*, 12(1), 54-60.
2. Оленін, І. Г., Попович, Л. А., Шевченко, О. М. (2017). Використання новітніх технологій у судово-стоматологічних експертизах: проблеми та перспективи. *Сучасні методи судової експертизи*
3. Белікова, О. В. (2019). Проблеми розвитку судово-стоматологічної експертизи в Україні. *Судова медицина та експертологія*, 3(2), 45-52.
4. Воронін, А. П. (2020). Напрями удосконалення технічного оснащення судово-стоматологічних експертиз в Україні. *Український журнал судової медицини*, 8(4), 37-42.
5. Вандер, Й. (2019). Вплив судово-стоматологічної експертизи на психосоціальне здоров'я родичів жертв катастроф. *Міжнародний журнал кризового менеджменту*, 10(4), 63-69.
6. Радченко, В. О. (2021). Роль судово-стоматологічної експертизи у боротьбі з насильством над дітьми. *Захист прав людини та медичні аспекти правосуддя*, 9(2), 89-95.
7. Європейська рада судової медицини. (2018). Стандарти проведення судово-стоматологічних експертиз у Європі. *European Journal of Forensic Sciences*, 15(3), 215-225.
8. World Dental Federation (FDI). (2020). Guidelines for Forensic Dental Identification. FDI Policy Statement. Geneva: FDI World Dental Federation.
9. International Association of Forensic Sciences (IAFS). (2019). Advances in Forensic Odontology: A Global Perspective. *Journal of Forensic Sciences*, 64(5), 1020-1028.